

«Президент проти нації – 2010–2013»

3. Інтеграція без інтеграції?

Олександр ПОТЕХІН,
доктор історичних наук,
головний науковий
співробітник відділу теорії та
методології всесвітньої історії
ДУ «Інститут всесвітньої історії
НАН України»

Закінчення.

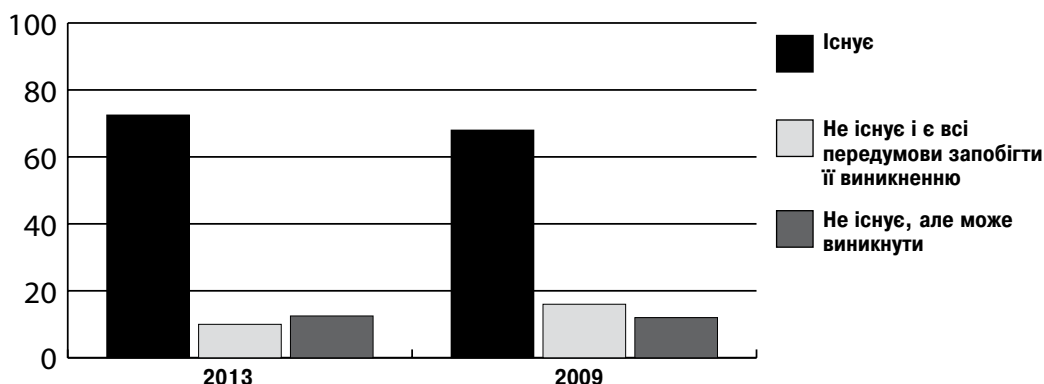
Початок дослідження
див. у №10-11, 2014 р.

Щоб запобігти реалізації загроз або зменшити їхні наслідки, у країні теоретично є три шляхи – опора виключно на власні сили (нереальна, оскільки навіть Сполучені Штати потребують союзників), наявність надійних партнерів¹ та інтеграція до міжнародних структур. Звичайно, у житті спостерігається та чи інша комбінація всіх трьох факторів стабілізації міжнародного становища та економічного поступу держави. Надзвичайна вразливість нашої країни вимагала особливих зусиль для подолання численних загроз еконо-

¹ Про їхню якість за часів президента В. Януковича йшлося в попередньому матеріалі «Президент проти нації». – ЗС. – 2014. – № 11

Рис. 1

Оцінка загрози руйнування системи суспільних цінностей в Україні [1]

1. Цей аналіз базується на результатах двох опитувань експертів – у грудні 2013 р. та у грудні 2009 р. за традиційною методикою (застосовується з 1997 р.) серед чотирьох груп осіб, причетних до аналізу, планування, експертизи зовнішньої та безпекової політики України та прийняття політичних рішень (працівники органів державної влади й державних аналітичних структур, військова еліта, фахівці неурядових організацій, журналісти), які представляють основні регіони України – Центр (в основному Київ), Схід, Захід, Південь. Автор програми дослідження О. Потехін. В опитуванні брали участь 40 експертів на початку грудня 2013 р. (після призупинення укладання Угоди про асоціацію з ЄС і до укладання угод з Росією щодо кредиту та «здешевлення» ціни на газ). Збір та обробка анкет – Н.Пархоменко, експерт Центру миру, конверсії та зовнішньої політики України. Для порівняння залучено результати опитування, проведеного в грудні 2009 р. – 43 експерти. Автор графіків тут і далі – В. Лебідь.

міці². Успішна інтеграція потребувала припинення в Україні дії таких негативних чинників, як руйнування системи суспільних цінностей (рис. 1), майнове розширення населення, що сягало конфліктогенного рівня (рис. 2), у цілому – подальшого погіршення її міжнародного іміджу (рис. 3). Далеко не другорядну роль перешкоди інтеграції відіграла критична залежність стратегічно важливих 2 Див.: Там само. – рис. 4. – Оцінка загрози для України позбавлення (або значного ускладнення) доступу до ресурсів (насамперед, енергоресурсів); рис. 5. – Оцінка загрози доступу до іноземних ринків збуту вітчизняної продукції; рис. 11. – Оцінка загрози для України економічного занепаду.

підприємств і цілих життєво важливих галузей від іноземного капіталу – російського та компрадорсько-олігархічного, заведеного з офшорних прихистків (рис. 4). Національним інтересам України суперечив курс на інтеграцію у створений та керований Москвою Євразійський економічний союз (ЄвразЕС), який означав консервацію авторитарної політико-економічної моделі транзитивного типу без перспектив модернізації (рис. 5).

Про ситуацію в країні у 2009 р., напередодні приходу до влади В. Януковича, фахівці з ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка писали, що «...ілюзія безпеки, створена численними домовленостя-

ми, меморандумами і гарантіями, сьогодні для України значною мірою розвіяна. Наслідок цього – повномасштабна зовнішньополітична криза. Її визначальними рисами є зростання невизначеності та ціни будь-яких питань, а також скорочення часу на ухвалення рішень»³.

Янукович завжди був схильний визначитися, насамперед, із «ціною питання» для себе особисто і, не вагаючись, вдався до зради національних інтерес-

³ М.Г. Капітоненко, В.Ю. Константинов, В.А. Манжол Зовнішньополітичні дилеми України / Зовнішня політика України-2009: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. Г.М. Перепелиці. – К.: ВД «Стилос», 2010. – С.35.

сів, зафіксованої Харківськими угодами. Однак не так сталося, як гадалося. Практично водночас із Харківською зрадою – з 1 січня 2010 р. почав діяти Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану, на базі якого згодом були створені Єдиний економічний простір (ЄЕП) та ЄврАзЕС – інтеграційний проект, запропонований Росією на протиположність ЄС. Без участі України цей проект реінтеграції пострадянських країн, а в кінцевому рахунку – відродження радянської імперії як СРСР-2, був беззмисливим, приреченим на ганебну смерть. Відмова В. Януковича одразу приєднатися до Митного союзу, а потім – до «вищих» ступенів інтеграційних об'єднань, аж ніяк не була похідною від якихось «державницьких» міркувань. Чотири роки тривала торгівля – як найдорожче продати українську державність, отримати з цього найбільший особистий зиск і не втратити прямої ренти від грабунку цілої країни, яку сім'я планувала утримувати у приватній власності завжди (вибори 2015 р. мали бути фальшованими за випробуваними російськими зразками). Отже, офіційний Київ чекав, однак не дочекався від Москви економічних преференцій, у першу чергу, низької ціни на енергоносії, дешевих кредитів, інвестицій, спільних проектів і полегшеного доступу до російського ринку. Проте у росіян були зовсім інші плани щодо України під «соціально близьким» Януковичем.

Недалекоглядні інтегратори «руського міру» хотіли все й одразу задарма і розраховували, що кінець кінцем, щоб залишитися при владі й після виборів 2015 р., Янукович на це погодиться.

Рис. 2

Оцінка загрози для України конфліктогенного рівня майнового розшарування населення України

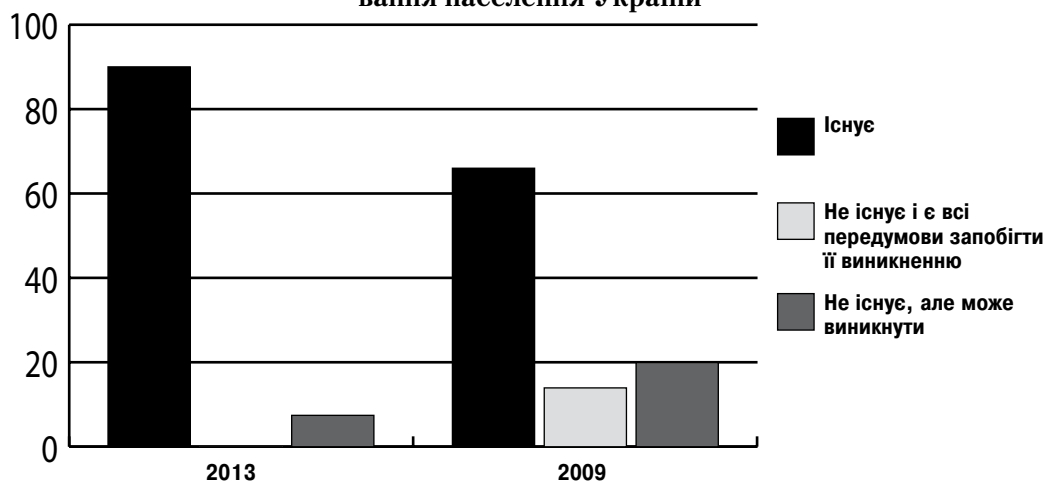

Рис. 3

Оцінка загрози для України погіршення її міжнародного іміджу

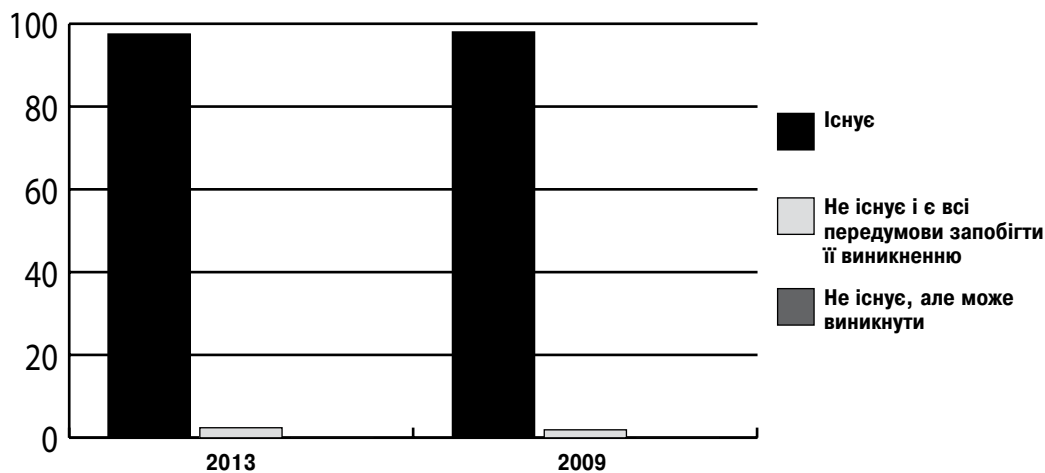

Рис. 4

Оцінка загрози для України критичної залежності стратегічних підприємств, галузей економіки від іноземного капіталу

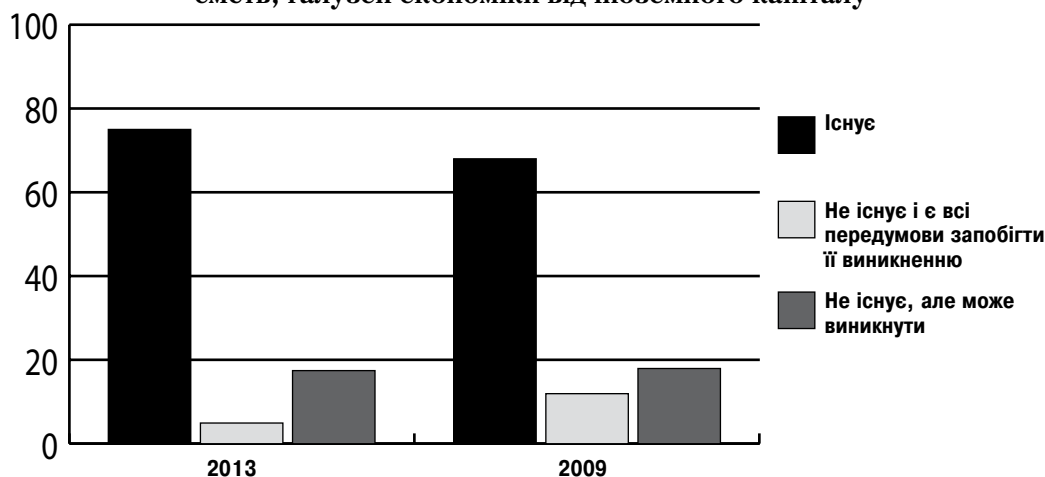

Рис. 5

Оцінка відповідності національним інтересам України вступу до Єдиного економічного простору (ЄврАзЕС) разом з РФ, Казахстаном та Білоруссю

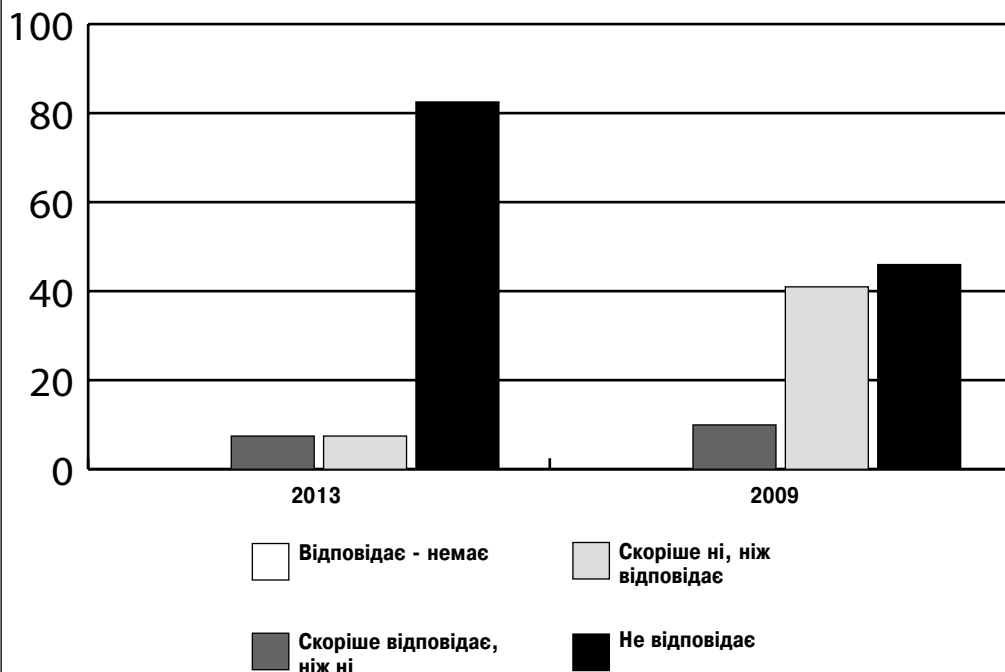
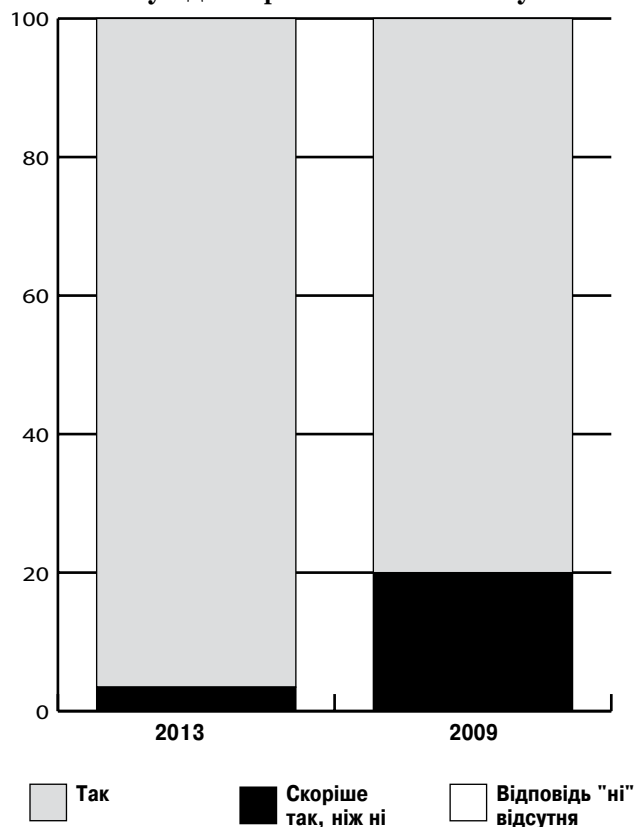

Рис. 6

Чи відповідає національним інтересам України вступ до Європейського Союзу?

Так і сталося, коли, не отримавши від Брюсселя хабара у 200 млрд. євро, Янукович погодився на «скромні» 15 млрд. дол. від Москви. Однак, план остаточної сателітизації України було зруйновано Революцією гідності, спричиненою, як відомо, саме відмовою президентської кліки від іншого – європейського напрямку інтеграції (рис. 6).

Прагнення Януковича «наблизитися до Європи» завжди віддавало фейком. І справа не лише в його особі провінційного бовдура, кримінального пахана, який, щоб затвердитися «на районі», визначив знищення Ю. Тимошенко у якості політичного надзавдання свого президентства і постійно намагався «розводити» європейських «лохів».

Тільки надзвичайно далеко від реальності «прагматика» могли затуляти очі на реалії на Банковій. Донбас в особі Януковича та його пацанів роками «гнав

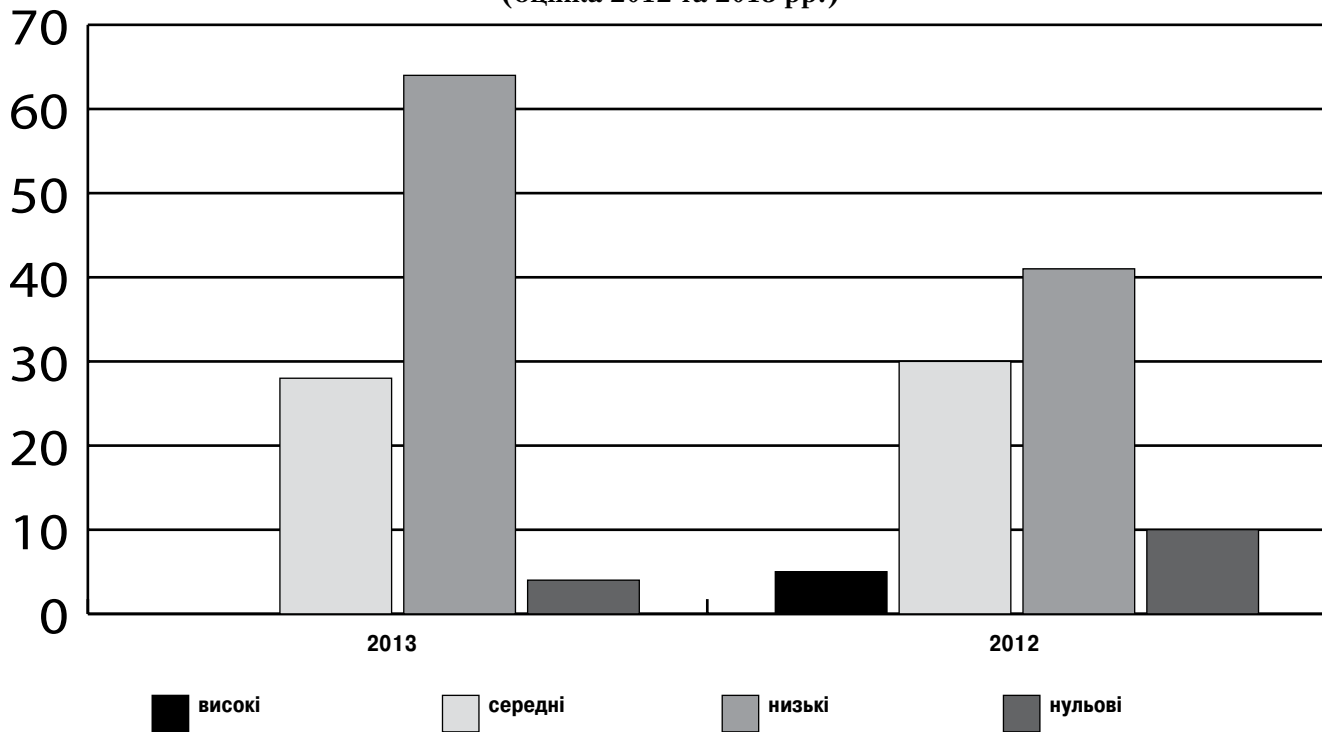
порожняк» у Європу, європейських цілей і цінностей у них і близько не було. Неважко ошукати того, хто сам бажає бути ошуканим. Європейська інтеграція була «несумісною з життям» Януковича. Утім, Брюссель підтримував діалог, хоча, слід визнати, дещо погіршив його тональність, наголошуючи на проблемі політв'язнів. Вітчизняні експерти краще бачили дійсний стан діалогу Києва з Брюсселем за Януковича, коли невисоко оцінювали шанси на підписання і ратифікацію Угоди про асоціацію з ЄС (рис. 7). Якісний стан відносин України з Євросоюзом погіршувався (рис. 8), попри те, що вже у 2012 р. українській дипломатії вдалося остаточно узгодити й парафувати текст Угоди про асоціацію, спочатку політичну складову (30 березня), а потім і Угоду про всеосяжну зону вільної торгівлі (19 липня).

Робота над цими документами тривала понад п'ять років. «Цей документ, — писали ми тоді, — міцно цементує проєвропейський вектор розвитку держави, прив'язує зовнішню політику України до зовнішньої політики ЄС, створює додатковий «захист від дурня», який з метою самозбереження може втягнути Україну до путінських проєктів на кшталт Євразійського союзу»⁴. До втягування в путінські проєкти справа не дійшла, але для самозбереження «дурень» пішов на зрив Угоди про асоціацію в листопаді 2013 р. у Вільності. Серед перешкод, що на той

⁴ О.В. Потехін, І.Я. Тодоров *Тенденції зовнішньої політики України у 2012 р. / Зовнішня політика України-2012: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. Г.М. Перепелиці. — К.: ВД «Стилос», 2013. — С. 29.*

Рис. 7

Шанси України на ратифікацію Угоди про асоціацію з ЄС у наступному - 2013 та 2014 році (оцінка 2012 та 2013 рр.)

момент постали на шляху України до європейської інтеграції (рис. 9), експерти назвали перш за все вплив російського чинника, нездатність лідерів держави визначити та втілювати на практиці стратегічні пріоритети (на нашу думку, у «лідерів» та нації пріоритети відрізнялися докорінно), небажання на практиці правлячої еліти інтегруватися, знищувати корупцію та організовану злочинність (які були провідною рисою тих самих «лідерів»). Спад зусиль із реалізації курсу України на Європу, у порівнянні з 2009 р., спостерігався за всіма показниками (рис. 10).

Фіксація позаблокового статусу України, до якої Янукович вдався на угоду Москві вже у 2010 р., перетворила на такий самий фейк, як і просування до Європи, співробітництво та партнерство з НАТО. Звичайно, тільки інтеграція до цього військово-політично-

го союзу, шанс на отримання членства в якому втратив безталанти президент В. Ющенко, була здатна запобігти реалізації загроз суверенітету та територіальній цілісності України⁵. До того ж, за врядування Януковича було цілеспрямовано завершено справу руйнації оборонного потенціалу країни, її силових структур⁶.

⁵ Див. «Президент проти нації». – ЗС. – 2014. – №10. – рис. 9. – Оцінка загрози для України втрати або обмеження державного суверенітету; рис. 10. – Оцінка загрози анексії частини території України іншою державою; рис.13. – Оцінка загрози поширення міжнародних конфліктів на територію України; рис. 14. – Оцінка загрози втягнення України в конфронтацію міжнародних суб'єктів.

⁶ Там само. – рис. 8. – Оцінка загрози зниження ефективності силових структур до рівня, що не забезпечує надійного захисту від існуючих і потенційних загроз Україні.

Рис. 8

Характеристики якісного стану відносин України з Європейським Союзом

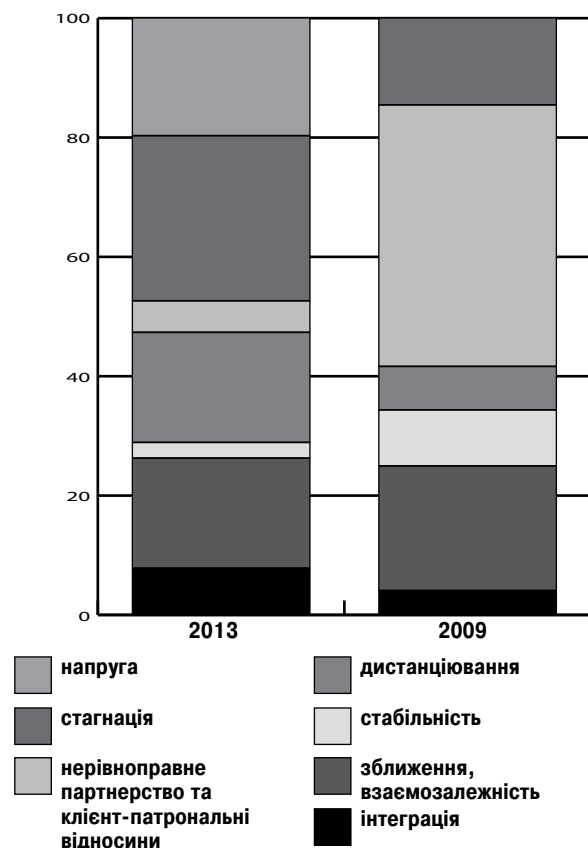

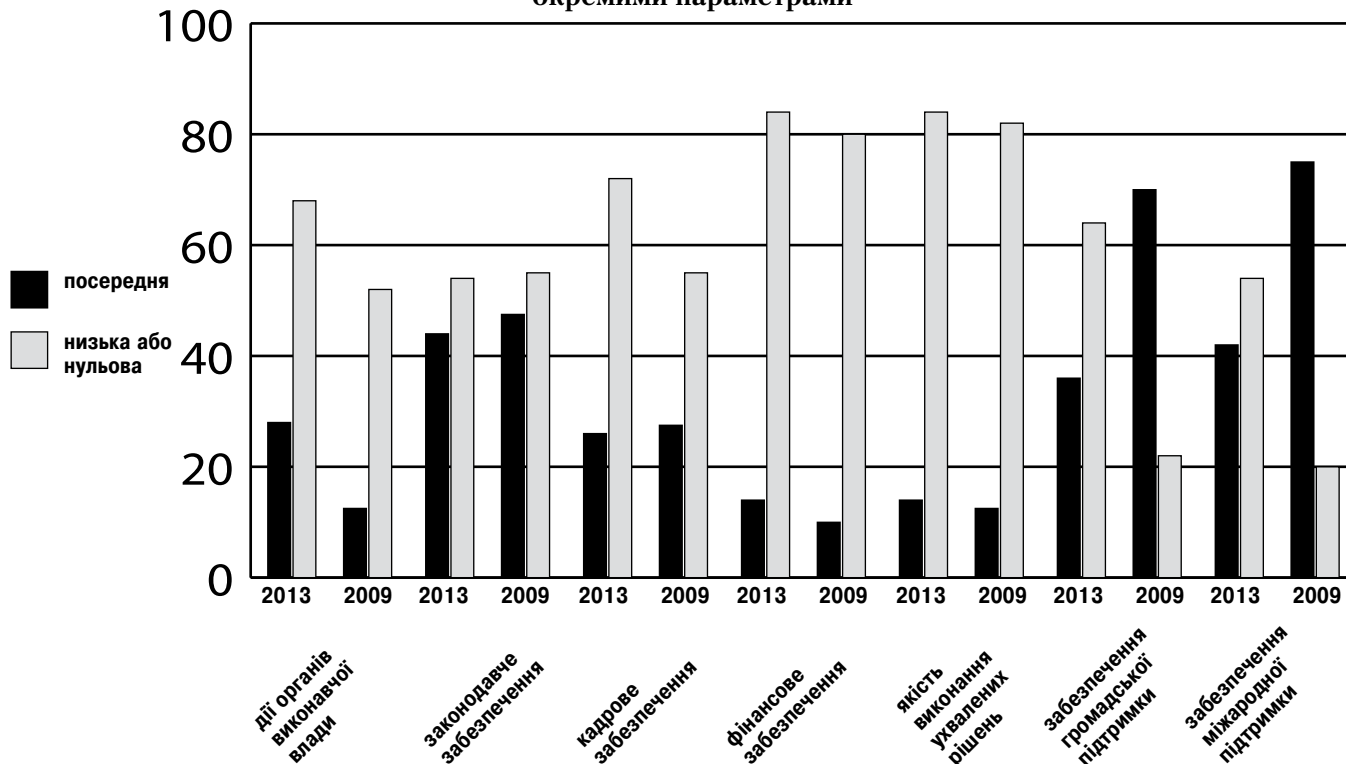
Рис. 9

Тому було б безпідставним очікувати від його кліки дій, спрямованих на ефективне співробітництво з Альянсом, серед яких експерти називали в якості пріоритету отримання Україною додаткових гарантій безпеки (рис. 11). Фахівці добре розуміли природу режиму на Банковій, для нього національна безпека (секретарем РНБО України була призначена лікар-гінеколог, військом і розвідкою керувала агентура Кремля) не вартувала нічого, ішлося лише про особисте збереження недоторканності тіла «лідера» та членів його угруповання. З цих причин в експертному середовищі панував песимізм щодо здатності Януковича створювати умови для просування до вступу в НАТО – у близькій чи віддаленій перспективі. Відповідно працювали й державні структури, що повинні були забезпечу-

Рис. 10

Характеристики ефективності забезпечення реалізації курсу України на європейську інтеграцію за окремими параметрами

вати партнерство з Альянсом – абияк (рис. 12). Вплив НАТО на перебіг подій в Україні наближався до нульової позначки⁷. Керівництво Альянсу, на відміну від ЄС, тривалий час – аж до грудня 2013 р. практично повністю утримувалося від публічної критики антидемократичних дій Банкової, як і з приводу зриву нею Річних національних програм співробітництва з НАТО.

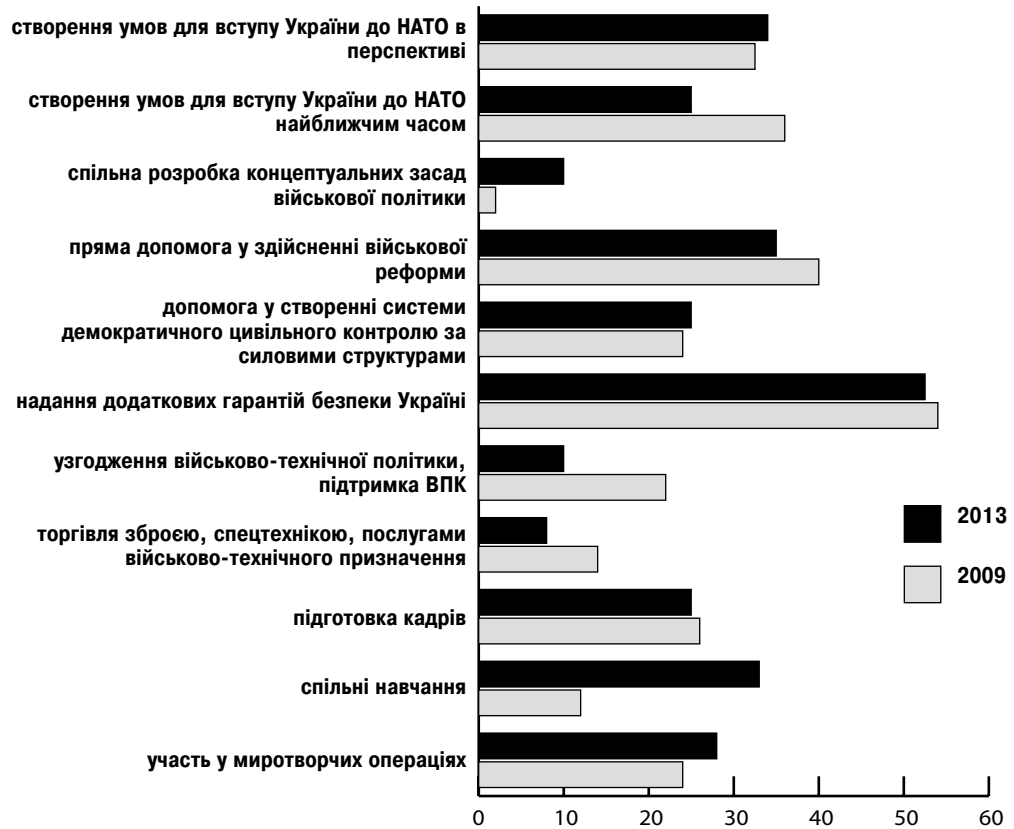
У цілому – і в західному, і у східному напрямку інтеграційна політика В. Януковича так і залишилася набором красивих слів, що виголошувалися відповідно до того, у якому місці це вдавалося робити. Важкі наслідки такої легковажної сконцентрованості на власних інтересах хазяїна Межигір'я довелося повною мірою відчувати українському народові.

⁷ Там само. – рис. 16.

Рис. 12

Рис. 11

Пріоритетні для України напрями співробітництва з НАТО

Ефективність забезпечення співробітництва України з НАТО за окремими параметрами

